



Niina Numminen

BRANCO PELELE

Vapaaehtoistyöntekijänä
Guinea-Bissaussa



Branco Pelele

Kiitokset

Haluan kiittää vapaaehtoistyöhön lähtemistäni tukeneita ystäviäni, sukulaisiani ja tuttaviani. Tältä matkalta sain enemmän kuin olisin lähtiessäni kuvitellut. Kiitos ystävilleni ja äidilleni, jotka ovat kasvattaneet minusta itsenäisen ja solidaarisen. Kiitokset heille, jotka olivat tukenani puhelimitse, kun kohtasin vaikeita hetkiä tai yksinäisyyttä.

Kiitos kaikille lukijoilleni, joita kiinnostaa Afrikan todellisuus. Se ihastuttaa ja vihastuttaa, mutta jättää jäljen sydämeen.

Haluan myös kiittää kirjani oikolukijoitani Nina Nallia, Kati Kolehmainen ja Jouni Nylanderia heidän panoksestaan. Jos tässä kiitostekstissä on jotain vikaa, niin se ei ole heidän vikansa. Kiitokset on tehty suurella sydämellä, eikä kiitollisuus katso virheitä. Kiitän myös äitiäni kirjani esilukemisesta, ja sen ylistämisestä, kuten äitien kuuluukin.

Thank you for Humana people to people for the work you do and making this experience possible. Thank you even, or especially, for the difficult moments. Biggest thank belongs to Katharina Petrak, my dear teammate, who was my support and inspiration during the training.

Muito obrigado pa Antonio, Domingos, Djodji, Lima i todo djintis na Guiné Bissau. Bu cuida ba ami muito bem. N'teneba amavel tempo. N' misti djubi bo um dia na futuro. Si i ka na kontisi, jitu ka ten.

Niina Numminen

Branco Pelele

- Vapaaehtoistyöntekijänä Guinea-Bissaussa

© 2011 Niina Numminen
Päällys ja taitto: Books on Demand GmbH
Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi
Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-498-894-0

Sisällysluettelo

Alkusanat	7
VIIKKO 40, 2008. Ensivaikutelma	9
VIIKKO 41. Kaksi afrikkalaista miestä	30
VIIKKO 42. Onnellinen päivä Bissauissa	43
VIIKKO 43. Vierailu eri projekteissa	50
VIIKKO 44. Keskusteluja maan tulevan hallitsijan kanssa	59
VIIKKO 45. Afrikkalainen opetusmetodi	66
VIIKKO 46. Eduskuntavaalien organisointi maan tapaan	71
VIIKKO 47. Opiskelua heimojen erityispiirteistä	80
VIIKKO 48. Sokki loppukokeissa	87
VIIKKO 49. Seurustelun käännekohta	101
VIIKKO 50. Mustan lääkärin luona valkoisten lääkärin klinikalla	122
VIIKKO 51. Juhlatunnelmaa ammattikoululla	135
VIIKKO 52. Odotettu vieras Suomesta. Jouluku.	145
VIIKKO 1, 2009. Uusi vuosi Paratiisissa	170
VIIKKO 2. Kulttuurieroja tietotekniikkakurssilla	186
VIIKKO 3. Piknikillä Quinhamelissa	203
VIIKKO 4. Kosinta yllättävältä taholta	216
VIIKKO 5. Kerro se kaikelle kansalle	230
VIIKKO 6. Säpinää Bafatassa ja Gabussa	245

VIIKKO 7. Esimakua karnevaaleista	262
VIIKKO 8. Tunteiden vuoristorataa Bissaussa	278
VIIKKO 9. Karnevaalien huipentuminen malariaan	290
VIIKKO 10. Presidentin murha	309
VIIKKO 11. Organisoinnin oppitunti afrikkalaiseen tapaan	333
VIIKKO 12. Antonion syntymäpäiväjuhla	348
VIIKKO 13. Läksiäisiä ja lähdön tunnelmaa	356

Alkusanat

Guinea-Bissaussa, Bissorän kylässä, oli lapsille kaksi huvitusta: kamelit ja minä. Kameleita oli kolme ja valkonaamoja tasan yksi. Olin *branco pelele*, valkoihoinen, jokapäiväinen huvi. Korkealta kiljaistuna “elelelelelele” kuulosti niin mukavalta pikkulasten suussa. Aikuisille toki löytyi muitakin huvituksia, kuten kylän disko. Diskon ulkopuolella oli mukava maleksia ja tavata tuttuja. Ihmisillä ei vain ollut varaa mennä sisälle – tosin miksi olisi tarvinnutkaan, sillä minähän kävin oikein hyvin viihteestä, kun paikalle osuin. Kameleista oli hupia, kun ne pääsivät karkaamaan. Silloin ne aina tulivat illastamaan kotikadulleni. Perjantaisin markkinat, viikon päähuvi, vei kuitenkin voiton diskolta, kamelien ja valkonaaman touhujen seuraamiselta. Markkinoiden jälkeen kylä aina hukkui roskiin ja aasinkakkaan.

Maailmani pyöri tovin näiden pienten tapahtumien ympärillä, kun lähdin vapaaehtoistyöntekijäksi Guinea-Bissaun köyhiin oloihin Länsi-Afrikkaan lokakuussa 2008. Koin puolen vuoden aikana onnen, turhautumisen ja raivon hetkiä eläen jokaisen minuutin täysillä, koko persoonallani. Puoleen vuoteen mahtui monta kertaa, jolloin pohdiskelin, mitä minä täällä teen, miksen jätä näitä ihmisiä ihan vain oman onnensa nojaan, ratkaisemaan omia ongelmiaan. Minulla oli kuitenkin Suomessa kaikki. Oli vakituinen ja hyväpalkkainen työ, oma asunto ja piha, ei huolen häivääkään. Miksi minua liikuttaisivat muiden asiat toisella puolella maapalloa, minunhan tarvitsisi huolehtia vain itsestäni? Kuitenkin päädyin yhä uudelleen siihen samaan ajatukseen, että kehitysmaissa koulutus on pysyvän muutoksen edellytys. Pysyvää muutosta tämä maailma tarvitsee kipeästi. Ja minä voisin auttaa siinä, edes hiukan. Halusin lisäksi tehdä jotakin merkityksellistä elämässäni. Minulla oli paljon työkokemusta, olin hankkinut useamman ammatin ja kokeillut erilaisia harrastuksia. Jaksoin olla hetken aikaa tyytyväinen, mutta sitten halusin aina saada lisää haasteita. Syvempi merkitys tuntui puuttuvan. Olen siis hyvin onnellinen, että päätin jättää Suomessa kaiken taakseni ja antaa oman panokseni kehitykseen opettamalla nuoria aikuisia afrikkalaisessa ammattikoulussa.

Guinea-Bissau tunnetaan positiivisessa mielessä siitä, että se on maailman viidenneksi suurin cashewpähkinöiden tuottaja. Ikävää mainetta maalle tuo puolestaan se, että sen kautta kulkee suurin osa Etelä-Amerikasta Eurooppaan

saapuvasta kokaiinista. Maassa käydään lisäksi ihmiskauppaa, ja ihmisten salakuljetus on yksi elinkeino. Epävakaista oloista kertoo myös se, että maan presidentti murhattiin väkivaltaisesti maaliskuussa 2009. Guinea-Bissaun negatiivisesta julkikuvasta huolimatta sain puolen vuoden aikana havaita, että siellä asuu mitä sympaattisin ja lämminsydämisin kansa. Ihmiset pitävät huolta toisistaan, ja kaikilla on aina aikaa rupertella hetki. Siitä huolimatta, että maassa on 32 erilaista etnistä ryhmää, joilla kaikilla on oma kielensä, kulttuurinsa ja perinteensä, he kaikki elävät rauhallista rinnakkaiseloä guinealaisina, odottaen parempaa huomista.

Branco pelele lähti tutustumismatkalle tähän vieraaseen kulttuuriin, mutta huomasi tehneensä tutkimusmatkan omaan itseensä. Enkä lähtiessäni vielä tiennyt, kuinka paljon tämä kokemus tulisi muuttamaan minua ja elämäni.

VIIKKO 40, 2008. Ensivaikutelma

Laskeuduin Guinea-Bissaun lentokentälle kahdelta yöllä. Oli torstai ja lämpöä oli 27 astetta. Jännitin koko matkan alusta loppuun, saapuvatko matkatavarani perille ja tuleeko joku minua vastaan. Onneksi jännitykseni osoittautui turhaksi. Olin saapunut maailman kolmanneksi köyhimpään maahan vapaaehtoistyöntekijäksi. Tulisin työskentelemään ammattikoulussa opettaen ainakin tietotekniikkaa, englantia ja yleissivistäviä aineita. Minulla oli edessäni kuuden kuukauden jakso, jolloin pääsisin tutustumaan Guinea-Bissaun kulttuuriin ja mahdollisesti osaksi aitoa afrikkalaista kyläyhteisöä. Maahan tullessani osasin vain muutaman tervehdyksen verran paikallista kreolikieltä, tuttavallisemmin *kriolia*, joka on muodostunut vanhan siirtomaavallan Portugalin kielen ja alkuperäisasukkaiden puhuman kielen sulaututtua yhteen. Portugalia, joka on Guinea-Bissaun virallinen kieli, osasin jonkin verran enemmän, mutta sitäkin hyvin vähän.

Lähdin vapaaehtoistyöhön *Humana People to People* -järjestön kautta. Etukäteen olin kuullut tästä järjestöstä sekä todella huonoa että todella hyvää. Koulutuksessa ollessani olin nähnyt Afrikasta palaavien vapaaehtoistyöntekijöiden esitelmiä, jotka olivat vakuuttaneet minut, että huoleni järjestön maineesta ovat turhia. Halusin silmiini samanlaisen loisteen kuin heillä oli heidän kertoessaan Afrikan-kokemuksistaan.

Täällä minä nyt sitten olin, Afrikassa. Kummallinen julkkis, *branco pelele*. Valkoihoinen, joka herätti kummastusta, kiinnostusta, ehkä pelkoakin. Joillekin ihonvärini edusti hyötymismahdollisuuksia ja lippua vapauteen. Lentokentällä seurasin muita ihmisiä ja tärisin jännityksestä. Oli pimeä aamuyö, ja ihmiset näyttivät vieläkin mustemmilta. Paikalla olevista ihmisistä 70 % oli miehiä. Jokaisella virkamiestiskillä oli kolme kertaa enemmän ihmisiä kuin muilla lentokentillä, ja yhtä virkapukua kohden siellä oli viisi yöpaitaan pukeutunutta miestä. Tai siltä se minusta näytti. Ymmärsin heti, että täällä ei englannilla pärjäisi, ja tässä vaiheessa kielitaitoni oli siis olematon. Pitäisi vain yrittää seurata, mitä muut ihmiset tekevät.

Menin odottamaan laukkuani muita seuraten. Lentokoneesta laukut kuljettiin auton peräkärjellä liukuhihnalle, jonka lastauspää oli seinän ulkopuolella. Asemahallissa odoteltiin seuraavaa laukkulastia. Minä katselin ihmisiä

ja totesin, että lähes kaikki on minulle uutta. En tiennyt, pitäisikö minun pelätä vai olisiko normaaliännitys ihan riittävä. Turvatarkastuksessa nostin laukkuni pöydälle, ja heti oli kolme kiinnostunutta miestä odottamassa laukun sisällön paljastumista. Sanoin heille portugaliksi taikasanan ”vapaaehtoisuöntekijä”, ja he menettivät kiinnostuksensa. Ei aarteita tällä kertaa. Myöhemmin kuulin, että he olisivat todennäköisesti kysyneet: ”Mitä sinulla on antaa minulle?” Onneksi en ymmärtänyt tilannetta sillä hetkellä, vaikka tiesinkin korruption olevan yleistä.

Tanskalainen Finn, joka työskentelee organisaatiomme pääkonttorissa, tuli hakemaan minut lentokentältä. Hänet oli valkoihoisena helppo erottaa muiden vastaanottajien joukosta. Ei ollut erehtymisen mahdollisuutta. Ilma oli kostea ja lämmin, ja vaatteet liimautuivat ihooni. Kannettuani tavarat autoon olin istuutumassa etupenkille, kun kuulin farkkujeni repeävän reiden takaosasta. Mukava yllätys. Mutta sen siitä saa, kun ottaa vanhoja ja kulu-neita vaatteita matkaan. Juttelimme Finnin kanssa autossa jonkin verran, ja hän vaikutti oikein mukavalta. Olimme tosin molemmat hyvin väsyneitä, joten mitään innostunutta kohtaamista ei ollut odotettavissa kummankaan taholta. Olisihan meillä aikaa. Ajoimme lentokentältä Artemisa Américon ko-tiin pääkaupunkiin Bissauun, jossa sain nukkua ensimmäisen yön. Artemisa Américo on ADPP:n (*Ajuda de Desenvolvimento de Povo para Povo, Humana People to People* portugaliksi) maajohtaja Guinea-Bissaussa. Artemisan talo oli kauniiden porttien suojassa, ja sisältä se oli viihtyisästi sisustettu. Artemisa toivotti minut tervetulleeksi yöpaitasillaan ja oli oikein mukavan tuntuinen. Tunsin itseni aidosti tervetulleeksi. Sisään taloon tultiin olohuoneen kautta, minkä jälkeen minulle näytettiin huoneeni, jossa oli kaksi sänkyä. Sitten kur-kistimme vessaan, jossa oli kylpyamme täynnä vettä. Ilmeisesti vesi oli varas-toituna siihen. Huomasin heti, että ovea ei myöskään saanut lukkoon. Kävin iltapesulla pikaisesti ja nukahdin muutamaksi tunniksi. Heräilin pitkin yötä ja jännitin seuraavaa päivää.

Aamulla yhdeksän aikaan herättyäni minusta piti huolta noin 9-vuotias tyttö, joka ei puhunut lainkaan englantia. Tyttö seurasi minua koko ajan, myös vessaan. Muutaman sanan *kriolin* taidollani sain hänet ymmärtämään, että menisin sinne mieluiten yksin. Sillä aikaa hän odotti minua keittiössä aamiaisen kanssa. Aamuteen jälkeen hän halusi katsoa tavaroitani. Varsinkin digikamerasta ja kannettavasta tietokoneesta hän oli erityisen kiinnostunut.

Minulle kokemus oli hieno sen takia, että jopa väsyneenä pystyin kommunikoi-
maan muutamia sanoja käyttämällä tässä uudessa asuinmaassani.

ADPP:n auto tuli hakemaan minut noin yhdentoista aikaan aamupäivällä. Autossa oli minun, Finnin ja kuljettajan lisäksi yksi mies, joka esitteli itsensä Djongkongiksi. Hän vaikutti hyvin sydämelliseltä ihmiseltä, ja pian kävikin ilmi, että olin kuullut hänestä aikaisemmin. Hänestä oli kertonut minulle Albina, joka oli ollut aiemmin vapaaehtoistyössä samaisella ammattikoululla. Albina oli ollut Guinea-Bissaussa noin kolme vuotta sitten vapaaehtoistyöntekijänä, ja Djongkong oli ollut silloin ammattikoulun rehtori. Albina oli kertonut, että rehtori oli ollut hänelle kuin isä. Se oli helppo uskoa.

Yritin katsella hiukan ympärilläni, jotta hahmottaisin hiukan uutta kaupunkia, mutta se oli mahdotonta. Karttoja ei ollut, en tiennyt missä oli lähtöpaikka tai missä on määränpää. Talot olivat hassuja, olivathan ne hyvin erilaisia kuin mihin olin tottunut. Ulkoasultaan huoliteltuja taloja oli kaupunkimaisemassa ehkä kymmenesosa, ja muut taloista olivat enemmän tai vähemmän punertavan hiekan, sateen tai ajan haavoittamia. Tiet olivat hyvin kuoppaisia ja likaisia. Tienviittojakaan ei ollut koordinaatitani helpottamaan. Luotin, että minusta silti pidettäisiin huolta.

Ihmiset toivat katukuvaan värikkään ilmeen. Afrikkalaisten naisten vaatteet olivat hyvin kirjavista kankaista ommeltuja mekkoja tai kaksiosaisia pukuja. Nuorilla naisilla oli myös hieman länsimaisempia vaatteita, kuten farkkuja ja toppeja. Lähes poikkeuksetta ne suorastaan nuolivat vartaloa. Myös rehevämät naiset korostivat vartaloaan yhtä numeroa liian kireillä vaatteilla. Hiukset olivat useimmiten kauniisti laitettu, ja kasvopiiirteet olivat kauniit. Noin puolet miehistä oli pukeutunut perinteiseen afrikkalaiseen asuun, jossa on housut ja pitkä, lähes polviin saakka ulottuva paita – se yöpaitamalli siis, johon olin törmännyt jo lentokentällä. Muutama pukumies harppoi pitkin katuja, ja farkkukansaa oleili siellä, mistä sattui hyvän istumapaikan löytämään.

Saavuimme lopulta ADPP:n toimistolle, missä sain ensimmäisen viikon taskurahani 25 000 CFA-frangia eli kansankielisesti céfaa, joka oli noin 30 euroa. Lisäksi annoin passini talletettavaksi visusti kassakaappiin – eurooppalainen passi kun on arvotavaraa. Sitten lähdin Armandon, järjestömme erään työntekijän kanssa katsomaan pääkaupungin maisemia. Armando kierrätti minua hiukan autollaan Bissaun keskustassa, varmasti ihan vain saadakseen uuden vapaaehtoisen pään pyörälle. Kävimme myös ostamassa minulle pu-

helinkortin, johon ostin heti puheaikaa. Oli hyvin vaikea päättää, paljonko puheaikaa kannattaisi ostaa, koska en tiennyt, paljonko eläminen maksaa ja mihin rahani ylipäättänsä riittäisivät. Ostin puheaikaa lopulta 4000 céfalla, joka on noin viisi euroa. Sen verran ainakin tarvitsisin, että äiti saisi tietää saapuneeni turvallisesti perille. Sitten kävimme vielä kaupassa ostamassa välttämättömyystarvikkeita kotiini Bissorān kylään, jossa myös ammattikoulu sijaitsi. Ostoslistalla oli mm. vesipulloja, wc-paperia ja siivousaineita.

Kysyessäni, kuinka pitkäksi aikaa minun olisi hyvä ostaa ruokatarvikkeita, Armando vastasi, että en varmaankaan tulisi pääkaupunkiin vähään aikaan. Vastaus ei ihan selventänyt ostoslistaani, mutta päätin ostaa jonkin verran säilykkeitä, koska en tiennyt, millaisessa kaupungissa tai kylässä tulisin asumaan. Ostin siis makaronia, tonnikalaa ja minestronekeittopussin. Olihan jossain lähellä kuitenkin kauppa oltava. Sitten syötäisiin sitä, mitä sieltä sattuu löytymään. Eikä minulla ollut mitään käsitystä maan rahasta, oliko käyttämäni summa paljon vai vähän. Jos olisin nyt tuhlannut rahani ylellisyystarvikkeisiin ja kärsisin nälkää, niin senhän voisi kuvitella olevan osa koulutusta tämän maan kulttuurin ymmärtämiseksi. Asiat on otettava vastaan sellaisina kuin ne tulevat. Myöhemmin minulle kävi ilmi, että olimme tuolloin käyneet ”valkoihoisten” kaupassa, jossa on luksustavaroita kalliiseen hintaan. Pudotus oli siten matalampi minulle.

Bissaussa huomioni kiinnitti se seikka, että kaikki toimimaton tai loppuun kulunut jätetään sille sijalle, missä se sattuu viimeisen hengenvetonsa vetämään. Satamassa kellui useita laivoja, joiden päätehtävänä oli vain ruostua. Näin paljon hylättyjä autoja, jotka olivat kokeneet saman kohtalon. Roskat heitetään kadulle, eikä jätehuoltoa näyttänyt olevan. Etukäteen pelkäsin, että täällä olisi kamala haju, mutta kaikesta huolimatta näin ei onneksi ollut. Ehkä sadekauden vesivanat olivat huuhtoneet pahimmat hajusteet mereen.

Kauppareissun ja turistikierroksen jälkeen ensimmäisenä päivänäni minut vietiin tutustumaan myös järjestöni pääkonttorin ihmisiin, ja siellä minulle järjestettiin pienimuotoinen tervetulojuhla. Tunsin itseni taas erittäin tervetulleeksi. Söimme keksejä ja joimme limonadia. Suurin osa paikalla olevista niin sanotuista tavallisista työntekijöistä puhui vain *kriolia*, joten he juttelivat omalla kielellään toisilleen, ja projektien johtajat juttelivat sitten englanniksi minun kanssani. Yhteistä kaikille oli kuitenkin lämmin ja kiinnostunut katse minun suuntaani. Ihmiset hymyilivät paljon ja aidosti.

Juhlissa tapasin Agostinho Liman, ammattikouluni rehtorin, joka vaikutti ihan mukavalta – joskin hänen esiintymisensä tuntui hieman virallisemmalta kuin aiemmin tapaamieni guinealaisten.

– Tervetuloa minunkin puolestani. Olen ammattikoulun rehtori Agostinho Lima, ja me olemme siis lähettelleet muutamat sähköpostit.

– Kiitos. Mukava olla täällä, vastasin.

– Olen ollut rehtorina noin vuoden, ja sinä olet ensimmäinen vapaaehtois-työntekijäni. On mukava aloittaa työt sinun kanssasi.

– Minäkin odotan kovasti tätä yhteistä taivaltamme.

– Jään tänään vielä työskentelemään tänne Bissauhun, mutta Bissorässä sinua ovat vastassa ammattikoulun vararehtori Detchena sekä Beto. Hän toimii maanviljelysprojektissa nimeltä ATAC ja on vastuussa talosta, jossa asumme.

Minulle oli helpottavaa kuulla, että myös tulevassa kotikaupungissani minua oltaisiin vastassa. Kuulin myös, että ADPP:n kaikkien projektien toimitilat sijaitsevat ammattikoululla, joten tulisin tutuksi myös muiden projektien henkilökunnan ja toiminnan kanssa.

Tiesin, että järjestöllämme oli Guinea-Bissaussa ammattikoulun lisäksi Käytettyjen vaatteiden myymälä, *ChildAid*-, *ATAC*- ja *Farmers' Club* -projektit. *ChildAid* toimii lasten, perheiden ja kyläyhteisöjen kehittämisen parissa. *Farmers' Club* on maatalousprojekti kuten *ATAC*.

Tervetulojuhlan jälkeen ADPP:n kuljettaja lähti viemään minua Bissorään. Hän ei puhunut englantia lainkaan, joten matkasimme hiljaa. Yritin katsella maisemia, vaikka silmäni pyrkivät painumaan kiinni. Odotin jännityksellä, miltä uusi kotikyläni näyttäisi. Ajoimme Bissaun keskustasta noin kuusi kilometriä kohti lentokenttää, minkä jälkeen käännyimme Bissorään johtavalle tielle. Siitä oli noin tunnin ajomatka uuteen kotiini.

Lentokentän jälkeen maisemat muuttuivat radikaalisti. Luonto oli elinvoimaista ja puut kauniin vihreitä sadekauden jäljiltä. Talot muuttuivat hiekanväriseksi yksikerroksisiksi laatikkotaloiksi, joista osassa oli peltikatto ja osassa olkikatto. Ihmisillä oli vuohia, sikoja ja kanoja pihapiirissä. Joku kuljetti lehmää tienvieressä. Ihmiset, useimmiten miehet, istuskelivat talojen pihoissa noin 6-10 hengen joukkoina. Naiset laittoivat ruokaa ulkotulella tai kantoivat vateja ja nyyttejä päidensä päällä tienviertä pitkin. Osalla naisista oli lapsi huivilla kiinnitettynä selkäänsä. Lasten vaatteet olivat likaisia ja reikäisiä, ja

he leikkivät rikkiäisillä palloilla, puunkappaleilla sekä rautalangasta väänetyillä autoilla. Jotkut lapset olivat äidin askareissa apuna.

Puolen tunnin matkanteon jälkeen väsymys vei minusta voiton, ja nukahdin autoon. Kuljettaja herätti minut, kun olimme Bissorässa kotini edessä. Oli jo pimeää, enkä ollut nähnyt seutua yhtään. Minua harmitti hieman, etten ollut pysynyt hereillä. Katuvaloja ei ollut, joten eteensä ei nähnyt kuin muutaman askeleen verran. Talon tarkastimme kynttilänvalossa, ja se näytti ihan siedettävältä. Varmasti oli osin myös onni, etten heti nähnyt asuntoa auringonvalossa ja koko komeudessaan. Sain siten aikaa sulatella ajatusta uuden kotini vaatimattomuudesta.

Talossa minulla oli oma huone. Yhteisessä käytössä oli siisti olohuone, jossa oli myös kaasuliesi. Vessassa oli kaksi pönttöllä varustettua koppia ja yksi suihkutila. Vessanpöntöistä olin oikein iloinen, sillä olin ehtinyt jo miettiä moneen kertaan, millaiset saniteettitilat asunnossani olisivat. Olin varautunut pahimpaan. Seinät olivat talossa hieman kirjavat kosteudesta, mutta muuten asunto oli siisti. Olin tyytyväinen. Päivisin talossa kävisi palvelija, Tchernä, siivoamassa, pesemässä pyykkiä ja laittamassa illallista, jos haluaisin. Yöllä piharakennuksessa oli myös vartija turvaamassa ulkomaan elävän elämää. Päivävarvoja oli juuri nyt lomalla mutta palaisi työpaikalleen muutaman viikon päästä. Kanssani samassa talossa asuisi myös projektinjohtaja Lima. Hänellä tosin oli perhe pääkaupungissa Bissaussa, joten hän asuisi Bissorässa hyvin epäsäännöllisesti.

Talosta vastuussa oleva Beto ja ammattikoulun vararehtori Detchena tulivat paikalle, ja onnekseni he molemmat puhuivat englantia. Beto jutusteli ystävällisesti pitäen tunnelmaa yllä, kun taas Detchena puhui vain muutaman sanan.

– Nyt kun talo on katsottu, lähdetään koululle tervetulojuhliin, sanoi Beto.

– Hyvä on. Olen kyllä aika väsynyt, mutta mennään vain, sanoin yrittäen olla kuulostamatta epäkiittolliselta.

ADPP:n auto vei meidät koululle viidessä minuutissa, ja koulurakennukset näyttivät ilokseni hyvin hoidetuilta. Yhteen luokkaan oli katettu teetä, kahvia ja keksejä hienolle punaiselle pöytäliinalle. Paikalla oli noin 15 ihmistä, joiden henkilöllisyydestä minulla ei ollut aavistustakaan. Tilanteeseen sopi vanha sanonta, että kaikki tuntevat apinan, mutta apina ei tunne ketään. He tui-

jottivat minua avoimesti, minkä vuoksi tunsin oloni hieman epämurkavaksi. Minulla oli vaikeuksia erottaa heidän kasvojensa piirteitä – sillä hetkellä he olivat minulle vain mustaa massaa. En edes sen jälkeen, kun heidät oli esitelty minulle, pystynyt hahmottamaan heitä yksilöinä. En myöskään pystynyt väsymykseltäni keskittymään afrikkalaisiin nimiin. Muistin tavanneeni ammattikoulun muut opettajat, Domingosin ja Estevãon, mutta siinä kaikki. Tältäköhän afrikkalaisesta tuntuu Euroopassa?

Beto piti esittelyjen jälkeen juhlapuheen.

– Olemme kokoontuneet tänne juhlimaan uuden vapaaehtoisen saapumista. Toivotamme sinut, Niina, tervetulleeksi joukkoomme. Toivottavasti viihdyt luonamme.

– Kiitos, on mukava olla täällä. Jo toimistolla tunsin itseni hyvin tervetulleeksi, ja täälläkin minut on otettu hyvin vastaan, vastasin.

– Niina tulee opettamaan tietotekniikkaa ja auttamaan Domingosia kaukapaallisten aineiden ryhmässä, jatkoi Beto.

– Jos se vaan Domingosille sopii, sanoin.

– Totta kai, vastasi Domingos hymyillen Beton käännettyä hänelle kysymykseni.

Tunnelma oli aika vaivautunutta, koska jälleen paikalla oli ihmisiä, jotka eivät ymmärtäneet englantia, enkä minä ymmärtänyt *kriolia* enkä portugalila. Vaivautuminen ei silti edelleenkään estänyt *branco peleden* tuijottamista – kylän uusi julkkis oli saapunut, ja asukkailla oli kunnia tavata hänet. Illan jälkeen en muistanut paljonkaan tilaisuudesta jännitykseni ja väsymykseni vuoksi. Pääasia kuitenkin oli, että tunsin oloni tervetulleeksi. Olin tullut jäädäkseen. Beto saattoi minut kotiin, koska minulla ei ollut mitään käsitystä tiestä. Sovimme, että aamulla vararehtori Detchenan tulisi hakemaan minut koululle mennessään ja menisimme samaa matkaa. Minulle oli varattu myös polkupyörä, jolla olisi hyvä huristella töihin, kunhan oppisin kulkemaan kyllä itsekseni. Päästyäni kotiin purin tavaroitani sen verran, että pääsin pesulle ja nukkumaan. Purin moskiittoverkon tavaroistani ja heitin sen sängyn päällä olevaan telineeseen. Katselisin sitten aamulla, miltä maailma näytti täällä päiväntasaajalla.

Aamulla lähdin sovitusti Detchenan kanssa koululle. Arki alkoi. Ammatikoulussa oli noin 60 oppilasta, joista puolet opiskeli talonrakennusta, 15 kaukapaallisia aineita ja 15 maanviljelystä. Kaikilla kursseilla oli oma opetta-

jansa, ja sen lisäksi Estevão opetti heille portugalia ja matematiikkaa sekä rakennuskurssilaisille fysiikkaa. Rakennuskurssilaiset olivat kaikki miehiä, mutta muiden kurssien osanottajista oli 30–40 prosenttia naisia. Opiskelijat huolehtivat koulun siivoamisesta ja ruoan laittamisesta kokin avustuksella.

Ensin minua kierrätettiin koululla nopeasti ja näytettiin työhuoneeni. Tulin jakamaan sen Fristtramin kanssa, joka opettaa tietotekniikkaa Bissorān kunnan ja Punaisen ristin ryhmille joka arkipäivä. Tavattuani Fristtramin opin pitämään hänestä kovasti. Hän on harvoja tuntemiani guinealaisia, jolla on yliopistokoulutus. Kuitenkin hän auttaa ystäviään paljon tietokoneongelmissa myös ilmaiseksi. Vapaa-ajallaan hän on rap-laulaja.

Työhuoneemme oli ihan tavallinen huone, ilman mitään hienouksia, kuten vaikkapa verhoja ja mattoa. Huoneessa oli vain pöytä, tuoli ja kaappi. En tien nyt, johtuiko se siitä, että täällä työskentelee lähinnä vain miehiä, vai siitä, että tämä maa on niin köyhä. Tällaista asiaa en voinut luonnollisestikaan kysyä ensimmäisenä päivänäni, joten tyydyin nyökkäilemään asiaankuuluvasti, kun työhuonettani minulle esiteltiin. Minulla oli oma tietokoneeni ja kaksi kynää – kyllä minä niillä pärjäisin ja pääsisin hyvinkin alkuun. Myöhemmin havaitsin, että muut työntekijät tarvitsivat pärjätäkseen ne kaksi kynää ja *viivoittimen*. Täällä marginaalien piirtäminen osoittautui päivittäiseksi rutiiniksi.

Koululla oli erikoisohjelmaa heti ensimmäiselle viikonlopulle: *building weekend*. Se on yksi ADPP:n tapa työskennellä. Jos jollekin asialle pitää saada kunnon sysäys useamman ihmisen voimin, niin aika yhteiseen ponnistukseen järjestetään. Kaikki järjestön työntekijät muistakin projekteista tulevat yhdeksi viikonlopuksi auttamaan vaikkapa talojen rakentamisessa tai korjaamisessa. Ammattikoululla se merkitsi tällä kertaa maapäkhinöiden keräämistä, tiilien tekemistä ja muita kunnossapitotöitä. Minulle se sopi hienosti, sillä töiden lomassa tutustuu ihmisiin helpommin. ja Paikalle saapuisi myös Bissaun toimiston väki, joita tunsin jo hiukan.

Minut laitettiin sellaiseen opiskelijaryhmään, jossa oli yksi englantia puhuva opiskelija. Alberto oli aiemmin ollut yliopistossa lukemassa lääketiedettä siihen saakka, kunnes hänen isänsä rahat olivat loppuneet ja hän ei voinut enää jatkaa opintojaan. Nyt hänestä tulisi sitten talonrakentaja. Hän vaikutti oikein mukavalta. Kysyttyäni hänen ikäänsä hän kertoi olevansa 26-vuotias. Ei siis mikään ihan poikanen enää, kuten kuvittelin opiskelijoiden olevan. Ensimmäisenä päivänä olin tiilien tekijöiden aputyttönä, koska naisten työ

BRANCO PELELE

Niina Numminen lähti vapaaehtoistyöntekijäksi Guinea-Bissaun köyhiin oloihin Länsi-Afrikkaan lokakuussa 2008. Hän pääsi mukaan Bissorän kylän arkeen opettamalla ammattikoulussa tietotekniikkaa ja kaupallisia aineita. Loppuajasta hän kutsui itseään laatu- ja tehokkuuskonsultiksi. Puolen vuoden aikana hän koki onnen, turhautumisen ja raivon hetkiä eläen jokaisen minuutin täysillä. Yhä uudelleen hän kuitenkin päätyi ajatukseen, että kehitysmaissa koulutus on pysyvän muutoksen edellytys.

Guinea-Bissau tunnetaan positiivisessa mielessä siitä, että se on maailman viidenneksi suurin cashewpähkinöiden tuottaja. Ikävää mainetta maalle tuo puolestaan se, että sen kautta kulkee suurin osa Etelä-Amerikasta Eurooppaan saapuvasta kokaiinista. Niina Numminen sai puolen vuoden aikana havaita, että Guinea-Bissaussa asuu mitä sympaattisin ja lämminsydämisin kansa. Ihmiset pitävät huolta toisistaan, ja kaikilla on aina aikaa rupatella hetki. Siitä huolimatta, että maassa on 32 erilaista etnistä ryhmää, joilla kaikilla on oma kielensä, kulttuurinsa ja perinteensä, he kaikki elävät rauhallista rinnakkaiseloä guinealaisina, odottaen parempaa huomista.

Branco pelele, valkoihoinen, lähti tutustumismatkalle tähän vieraaseen kulttuuriin, mutta huomasi tehneensä tutkimusmatkan omaan itseensä. Eikä hän lähtiessään vielä tiennyt, kuinka paljon tämä kokemus tulisi muuttamaan hänen elämänsä suuntaa.

ISBN: 978-952-498-894-0

www.bod.fi

